

ЖУК Є.Г.

*аспірант кафедри «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ЗІНЧЕНКО А.В.

*аспірант кафедри «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ТАРАН В.О.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри «Соціальна робота»
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СТАНУ ЇЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Соціальна політика є одним із показником ефективності держави. Тому її особливості на кожному етапі розвитку держави представляють не абиякий інтерес як в теоретичному плані, так і в практичній площині. Якою є соціальна політика в Україні сьогодні, під час війни, і якою вона має бути у повоєнний час – питання, яке потребує ґрунтовного аналізу з урахуванням різноманітних факторів, у тому числі й політичного.

Відомо, що соціальна політика – це частина внутрішньої політики держави, яка спрямована на задоволення потреб і інтересів громадян, соціальних груп та територіальних громад, а також на підвищення добробуту всього суспільства. Соціальна політика реалізується в рамках

політичної системи, де держава, як її головний суб'єкт, використовує інструменти політичної системи для досягнення своїх соціальних цілей. При цьому політична система розуміється як сукупність політичних інститутів, організацій, норм і відносин, що забезпечують управління суспільством і реалізацію політичної влади.

Якщо говорити про вплив політичної системи на соціальну політику, то тут особливий інтерес представляє форма політичного режиму, оскільки саме він формує основні принципи соціальної політики. Для сучасної України, за загальним визнанням, незважаючи на стратегічний напрямок розбудови демократичної країни, що зафіксовано в Конституції, політичний режим є гібридним, тобто таким, що містить в собі елементи демократії й авторитаризму. Саме у такій якості він перебуває протягом всього пострадянського періоду, змінюючи лише домінуючі тенденції під час правління різних президентів.

Подібна гібридність форми політичного правління була обумовлена складним процесом переходу України після проголошення Незалежності від одного типу державності до іншого, де утвердження нової політичної системи відбувалося на тлі міцного спротиву старої. Це чітко простежувалося під час перебування при владі першого президента України Л. Кравчука. Але і в подальшому боротьба між двома типами політичної системи не вщухала. Система влади Л. Кучми прямо характеризується як «гібридний режим» – перехідна форма управління між авторитаризмом і демократією, що в кінцевому рахунку набула форми патрімоніально-олігархічного авторитаризму [3]. За часів В. Ющенка, незважаючи на прихильність глави держави демократичним принципам, політичний режим залишився гібридним, поєднуючи в собі авторитарні практики з елементами демократичного врядування [3]. За часів правління В. Януковича гібридність форми правління визначається посиленням тенденцій авторитаризму, пов'язаного з владними амбіціями родини президента і його олігархічного оточення [1]. Період правління П. Порошенка відзначився значним посиленням демократичних тенденцій в державі (децентралізація, декомунізація, деолігархізація). Однак остаточно «викорчувати» елементи авторитарної системи не вдалося [2]. Під час правління В. Зеленського гібридність влади набула нової якості. Перш за все, йдеться про суттєві коливання нової влади в ідеологічних орієнтаціях: від лібертаріанства (2019 р.) до українського центризму на тлі офіційно визнаної поліідеологічності (2020 р.), і далі – до авторитарної моделі правління на зразок КНР (2021 р.). В остаточному варіанті Україна отримала форму правління з чіткими ознаками авторитарної мафіозно-олігархічної політичної моделі зі збереженням, хоча у послабленому

вигляді, демократичних інституцій [5]. На посилення цієї тенденції вплинула і активна фаза війни, яка об'єктивно схиляє суспільство і владу до авторитаризації системи державного управління.

Подібна гібридність політичного режиму відповідним чином позначилася й на соціальній політиці, яку теж можна охарактеризувати як гібридну. При цьому проблема полягає в тому, що реалізація соціальної політики в умовах різних режимів має свої особливості.

Так, пріоритетами соціальної політики в демократичних умовах є забезпечення конституційних прав та свобод громадян (на працю, освіту, охорону здоров'я), розвиток соціальної сфери, зокрема шляхом формування середнього класу, підвищення рівня життя через стабільне зростання доходів і соціальних стандартів, а також створення системи соціального захисту для вразливих верств населення та збереження трудового потенціалу країни. Її метою виступають: розвиток особистості, соціальна стабільність, соціальна держава.

В авторитарних умовах пріоритети соціальної політики часто спрямовані на забезпечення суспільної стабільності, лояльності та контролю над населенням, а не на розвиток громадянського суспільства чи реалізацію конституційних прав. Ключові напрями включають контроль над рівнем життя, надання певних соціальних гарантій як інструменту утримання влади, обмеження недержавних ініціатив, а також використання соціальних виплат та послуг для підтримання стабільності та лояльності громадян до режиму. Її пріоритетами є: підтримка суспільної стабільності та контролю, використання соціальних виплат для лояльності, забезпечення мінімальних соціальних стандартів, обмеження недержавних ініціатив, пріоритет недержавних соціальних служб.

Авторитарний режим теоретично може сприяти побудові соціальної держави, але це складно, оскільки суперечить його сутності, яка передбачає концентрацію влади, придушення представницьких органів та обмеження прав і свобод громадян. У той же час, деякі авторитарні режими в історії демонстрували соціальні досягнення, наприклад, покращуючи добробут населення, але це часто супроводжувалося придушенням політичної опозиції та посиленням контролю над суспільством.

Гібридність нинішньої соціальної політики обумовлюється, з одного боку, конституційно зафіксованою її спрямованістю відповідати параметрам соціальної держави. З іншого боку, очевидним посиленням авторитаристських тенденцій та послабленням дії норм Конституції України, що вносить суттєві корекції до змісту соціальної політики у бік більшої її відповідності авторитарній формі правління.

В результаті соціальна політика сьогодні, в умовах війни, має суттєві вади. Серед проблемних її моментів можна назвати наступні: недосконалість законодавчих положень; недостатньо ефективний механізм соціальної підтримки; ускладнений процес надання соціальних послуг; корупційні ризики у процесі надання соціальних послуг; відсутність належного обліку використання коштів щодо соціальної підтримки всіх категорій її отримувачів; ігнорування принципу соціальної справедливості тощо, що не відповідає ознакам соціальної держави [4]. Більше того, якщо соціальна держава передбачає зменшування відмінностей в рівні життя між різними категоріями громадян, то саме державна політика в Україні сьогодні забезпечує умови для посилення такої тенденції, що, навпаки, створює передумови для подальшого загострення соціальних суперечностей всередині країни.

Список використаних джерел

1. Денисенко В.І. Режим Віктора Януковича в дискурсі української науки. (2018). DOI: 10.26661/swfh-2018-50-014.
2. Заболотний Н. Петро Порошенко. 2014-2019. (2019). URL : <https://centreua.org/parlamentska-respublika/petro-poroshenko-2014-2019/>.
4. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією : політичний режим в Україні після «Помаранчевої революції». (2008). URL : <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/6146/>.
5. Юник І.Г. Реалізація сучасної державної соціальної політики в Україні : основні проблеми та стратегічні пріоритети. (2023). URL : http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/27.pdf.
6. Taran V. Gayvoronska T. Modern populism and the political future of Ukrain. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2025. № 2 (70). 156 p. P.50-64.